૧૫. બે બહાદુર છોકરા

હાલ તો પ્રાણીના શિકારની કાયદાથી મનાઈ છે, પણ પહેલાંના વખતમાં રાજામહારાજા શોખ ખાતર શિકાર કરતા.

સાડા છ દાયકા પહેલાં કાંગસા ગામે કરવામાં આવેલા એક શિકારની આ વાત છે. કાંગસા અમરેલી જિલ્લાનું એક નાનકડું ગામ. એનો તાલુકો ધારી. કાંગસાની પશ્ચિમે ગીરના ડુંગરા અને જંગલ. છ દાયકા પહેલાં એ જંગલમાં પાર વગરનાં જંગલી જાનવરો હતાં. એમાં સિંહ પણ ખરા.

કાંગસા ગામની નજીક એક વોકળો છે. સાંજના સમયે ક્યારેક પેલા જંગલનાં પ્રાણીઓ આ વોકળા સુધી પાણી પીવા આવતાં. એને કારણે શિકારના શોખીન લોકો શિકાર માટે અહીં આવતા. કોઈ એક નવેમ્બર મહિનામાં વડોદરા રાજ્યના મહારાજા સયાજીરાવ અહીં શિકાર માટે આવ્યા હતા. વોકળાની નજીક એક ઊંચો માંચડો બાંધવામાં આવ્યો હતો. મહારાજા એમના મદદનીશો સાથે માંચડા ઉપર ગોઠવાયા હતા.

માંચડાથી થોડા અંતરે એ વિસ્તારના કેટલાક રહીશો પણ જોતાં હતા. એમાં સુખપુર ગામના બે છોકરાઓ પણ હતા. એકનું નામ હરિ અને બીજાનું નામ અરજણ. તે હિંમતબાજ પણ હતા. આ બે છોકરાઓ માંચડા નજીકના એક ઝાડ પાછળ લપાઈને ઊભા હતા. એમની પાસે દાતરડાં સિવાય બીજું કોઈ હથિયાર ન હતું.

નવેમ્બર મહિનો અડધો થયો હતો. નવેમ્બર મહિનો એટલે શિયાળો. દિવસ ટૂંકો અને સૂર્ય આથમે એટલે અંધારાને ઘેરાતાં વાર ન લાગે. અત્યારે સૂર્ય આથમવાની તૈયારીમાં હતો. અજવાળું ઝાંખું થવા લાગ્યું હતું. એ સમયે ધીરે ધીરે મલપતો એક સિંહ વોકળા ભણી આવતો દેખાયો. વોકળાને કાંઠે આવીને એ ઊભો રહ્યો. એ વખતે મહારાજાએ હાથમાંની બંદૂકનો ઘોડો દાબ્યો. ભડાકો થયો અને સાથે જ બંદૂકમાંથી ગોળી છૂટી.

કમનસીબે ગોળી નિશાન ચૂકી ગઈ. બંદૂકના અવાજ પછી સિંહ સાબદો થઈ ગયો હતો. એણે નજર ફેરવી. માંચડા પરના માણસોને જોઈને એની આંખ ફાટી. ગર્જનાઓ કરતો અને છલાંગો ભરતો એ માંચડા સુધી ધસી આવ્યો. માંચડાને ભોંયભેગો કરવા માગતો હોય એમ એને ઝોળવા માંડ્યો, જાણે કોઈ ઝાડને ઝંઝેડતો હોય તેમ.

સિંહના એકાએક આવા આક્રમણથી મહારાજા મૂંઝાઈ ગયા. બંદૂકમાંથી બીજી ગોળી છોડવાનું સૂઝ્યું જ નહિ !

આ કટોકટીની પળે હરિ અને અરજણે એક હિંમતભર્યું કામ કર્યું. એ બંને છોકરાઓ ઝાડ પાછળથી ખુલ્લામાં આવ્યા અને હાકોટા કરતા હોય એમ એમણે એકસાથે અવાજ કર્યો. સિંહનું ધ્યાન એમના તરફ ખેંચાયું. એણે માંચડા પરથી પંજા ઉઠાવીને જમીન પર મૂક્યા. પછી ડાલા જેવું માથું ઉછાળીને એક ભયંકર ગર્જના કરી. હવે આ છોકરાઓ એના ગુસ્સાનું નિશાન બન્યા. મોત સામે આવીને ઊભું હતું છતાં એ ગભરાયા નહિ. અવાજ કરતા રહ્યા. સિંહ એમના તરફ છલાંગો ભરવાની તૈયારી કરતો હતો ત્યાં મહારાજાએ બંદૂકમાંથી બીજી ગોળી છોડી અને સિંહને મોતને ઘાટ ઊતારી દીધો. આ બધું એટલી ઝડપથી બની ગયું કે શું થયું અને કેવી રીતે થયું એ સમજાય જ નહિ.

સિંહ મર્યો અને બધો ભય ટળી ગયો. મહારાજા માંચડા પરથી નીચે ઊતર્યા. હરિ અને અરજણના આ હિંમતભર્યા સાહસથી એ પ્રભાવિત થયા હતા. છોકરાઓએ જીવનું જોખમ ખેડીને પોતાનો જાન બચાવ્યો હતો. એમણે સૌ પહેલું હરિ અને અરજણને ધન્યવાદ આપવાનું કામ કર્યું.

સયાજીરાવ વડોદરા રાજ્યના મહારાજા ખરા, પણ એથીય ઊંચા ગજાના એ માણસ. આવા ઉપકારનું મૂલ્ય ઓછું કેમ આંકે ? એમણે વડોદરા જઈને આ બે ભાઈઓનાં પૂતળાં રચાવીને કમાટીબાગમાં સ્થાપ્યાં. કમાટીબાગ અત્યારે સયાજીબાગ તરીકે ઓળખાય છે. સયાજીબાગના મુખ્ય દરવાજામાં પ્રવેશ કર્યા પછી ડાબી બાજુના વિસ્તારમાં હરિ અને અરજણના પૂરા કદનાં પૂતળાં છે. તમે વડોદરા જાઓ ત્યારે સયાજીબાગમાં જઈને આ બહાદુર છોકરાઓની પ્રતિમાઓ જોજો.

શબ્દસમજૂતી

દાયકો દસ વર્ષનો ગાળો **ઘટના** બનાવ **વોકળો** પાણીનો નાનો વહેળો **માંચડો** વાંસડા બાંધીને તેના ઉપર બેસી કે ઊભા રહી શકાય તેવી કરેલી ગોઠવણી **મલપતો** ઠાઠથી ધીમે ધીમે ચાલતો

વોકળા ભણી વોકળા તરફ **ઝંઝેડવું** ખંખેરવું **આક્રમણ** હુમલો **કટોકટીની પળ** અણીનો સમય (અહીં જીવનમરણના ભયની પળ) **હાકો** પ્રાણીને તગેડવા ઝાઝા માણસો દ્વારા કરવામાં આવતા હાકોટા કે પડકારા **ડાલો** ઘણો મોટો સૂંડલો **ધન્યવાદ** શાબાશી **મૂલ્ય** કિંમત

રૂઢિપ્રયોગો

નિશાન ચૂકી જવું - ધાર્યું નિશાન પાર ન પડવું **સાબદા થઈ જવું** - ચેતી જવું **આંખ ફાટવી** - ગુસ્સે થવું **ઝોળવા માંડવું** - હલાવવા માંડવું **મોતને ઘાટ ઊતારી દેવું** - મારી નાખવું **ઊંચા ગજાના હોવું** - વિશેષ શક્તિ ધરાવતા હોવું

સ્વાધ્યાય

૧. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(૧) જંગલનાં પ્રાણીઓ ક્યાં પાણી પીવા આવતાં હતાં ?

(૨) હરિ અને અરજણને શાનો શોખ હતો ?

(૩) બંદૂકના અવાજ પછી સિંહે શું કર્યું ?

(૪) કમાટીબાગ બીજા કયા નામે ઓળખાય છે ?

(૫) હરિ અને અરજણની પ્રતિમાઓ ક્યાં આવેલી છે ?

૨. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

(૧) કટોકટીની પળે હરિ અને અરજણે શું કર્યું ?

(૨) મહારાજાએ ઉપકારનો બદલો કેવી રીતે વાળ્યો ?

(૩) બંદૂકની ગોળી નિશાન ચૂકી ગઈ પછી સિંહે શું કર્યું ?

૩. નીચેનાં વાક્યોને પાઠના ક્રમમાં ગોઠવો :

(૧) આ બે ભાઈઓની પ્રતિમા રચાવીને કમાટીબાગમાં સ્થાપી.

(૨) એ છોકરાઓએ પોતાના જીવનું જોખમ ખેડીને રાજાનો જાન બચાવ્યો.

(૩) કમનસીબે બંદૂકની ગોળી નિશાન ચૂકી ગઈ.

ઉત્તર :

(૧) ______________________________

(૨) ______________________________

(૩) ______________________________

૪. નીચેના રૂઢિપ્રયોગોના અર્થ આપી વાક્યપ્રયોગ કરો :

(૧) આંખ ફાટવી : ____________________

____

(૨) નિશાન ચૂકી જવું : ____________________

____

(૩) સાબદા થઈ જવું : ____________________

____

૫. નીચેના આપેલ શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો લખો :

(૧) જંગલ ________ (૨) પાણી ________ (૩) મદદ ________

(૪) સૂર્ય ________ (૫) અવાજ ________ (૬) પ્રતિમા ________

૬. નીચેના આપેલ શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો લખો :

(૧) જીવન × ________ (૨) નજીક × ________ (૩) ઊંચો × ________

(૪) હિંમત × ________ (૫) અજવાળું × ________ (૬) ધ્યાન × ________

૭. સૂચના મુજબ કરો : અહીં આપેલ શબ્દનો છેલ્લો અક્ષર લઈ નવો શબ્દ બનાવો.

(૧)

શિકાર	રજા	જાત્રા		

(૨) પાંચ શબ્દો પસંદ કરી, દરેક શબ્દને આધારે એક-એક વાક્ય બનાવો.

૮. નીચેના શબ્દોને શબ્દકોશના ક્રમમાં ગોઠવો :

શિકાર, સિંહ, શિયાળો, સૂર્ય, સાબદું

(૧) ________ (૨) ________ (૩) ________ (૪) ________ (૫) ________

પ્રવૃત્તિ

- પુસ્તકાલયમાંથી સાહસકથાઓ મેળવો અને વાંચો.

❖

પુનરાવર્તન ૪

૧. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો :

(૧) તારકને શાની બીક લાગે છે ?

(૨) દયાળુ પંખી તળાવ પાસે શા માટે ગયું ?

(૩) તમારી શાળામાં રાષ્ટ્રધ્વજ ક્યારે ક્યારે ફરકાવામાં આવે છે ?

(૪) હરિ અને અરજણની પ્રતિમાઓ ક્યાં આવેલી છે ?

૨. નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

(૧) ધ્યાન કરવાથી શા ફાયદા થાય છે ?

(૨) પંખીની તરસ છિપાવવા પંખીટોળાએ શું કર્યું ?

(૩) બંદૂકનો અવાજ સાંભળ્યા પછી સિંહે શું કર્યું ?

૩. નીચેના દરેક વિશે ચાર-ચાર વાક્યો લખો :

(૧) નરેન્દ્રની નીડરતા (૨) કાંગસા ગામ (૩) છોડની વેદના

૪. વાક્ય સાચું હોય તો (✓) અને ખોટું હોય તો (✗) ની નિશાની કરો :

(૧) નરેન્દ્રના દાદાએ તારકને તોફાની કહ્યો. ☐

(૨) છોડ વિના પાણીમાં મૂળ અકળાઈ રહ્યાં છે. ☐

(૩) બચુડો સોટી લઈને સૈનિક સૈનિક રમે છે. ☐

(૪) સયાજીબાગ અત્યારે કમાટીબાગ તરીકે ઓળખાય છે. ☐

૫. પાઠ્યપુસ્તકના પાઠમાં આવતાં નામ કોષ્ટકમાંથી શોધીને નામને ફરતે ⬭ કરો :

અ	બ	ર	ખ	અ	ર	જ	ણ	અ
દ	કાં	ગા	જ	ડ	તા	વે	હ	ક
ત્ત	ગ	વ	ફ	કી	ર	પા	રિ	બ
બા	સા	ડી	જ	ન	ક	રી	બા	ર
બુ	ન	રે	ન્દ્ર	જ	બિ	ર	બ	લ

૬. નીચે મુજબના રૂઢિપ્રયોગોનો ઉપયોગ ક્યારે થાય છે તે લખો :

(૧) તમે તો મારું માથું પકવ્યું !

(૨) તારા પગ ભાંગી ગયા છે ?

(૩) તમારા મોઢામાં ઘી-ગોળ.

(૪) ચાલી ચાલીને મારા ટાંટિયા તૂટી ગયા !

• આવાં વાક્યો તમે બનાવો.

(૧) ______

(૨) ______

(૩) ______

(૪) ______

૭. પુસ્તકાલયમાંથી બે બાળવાર્તાઓનાં પુસ્તકો વાંચીને કોઈ પણ એક વિશે લખો :

(૧) પુસ્તકનું નામ : ______

(૨) પુસ્તકના લેખક : ______

(૩) પુસ્તકમાં આવતાં બે પાત્રો : ______

૮. કૌંસમાં આપેલા શબ્દમાં યોગ્ય ફેરફાર કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

ઉદાહરણ : નરેન્દ્ર ઝાડ પર <u>ચડે</u> છે. (ચડવું)

(૧) ગઈ કાલે વરસાદ ______. (પડવું)

(૨) આજે ઠંડી ______. (પડવું)

(૩) લાડુ મને ______. (ભાવવું)

(૪) ગાંધીજીને સૌ બાપુ તરીકે ______. (ઓળખવું)

(૫) આપણા દેશ પર અંગ્રેજો રાજ ______. (કરવું)

❖